

Toen en nu

Ouders en kinderen apart

Rond 1900 woonden zeven op de tien Nederlanders in een woning met drie of minder vertrekken (inclusief keuken). De overbevolking in de woningen was groot. Dat was een ongezonde, maar ook een immorele situatie. De kans op een besmetting was groot. Net als de kans dat de kinderen het nachtelijk gesprek of, nog erger, het liefdesleven van de ouders meebelebden.

Bijna 1,2 miljoen mensen, een kwart van de bevolking, woonden in 308 duizend eenkamerwoningen, met een gemiddelde bezetting van 3,8 personen per woning. Ruim 3,6 miljoen mensen, zeven op de tien Nederlanders, woonden in een woning die drie of minder vertrekken had. Zou een driekamerwoning voor ieder de norm zijn, dan voldeed zo'n 60 procent van de woningen niet aan deze minimum-eis. Relatief gunstig was de situatie in Limburg en Noord-Brabant, ongunstig in Friesland en Groningen, en zeer ongunstig in Drenthe: meer dan 60 procent van de Drenten woonde in eenkamerwoningen.

Artsen benadrukten dat in deze woningen de kinderen het grootste gevaar liepen om besmet te worden met tuberculose, op dat moment nog de belangrijkste doodsoorzaak. Maar ook hun zieltjes dreigden in de kleine woning te worden bedorven. 'Of zou het geen invloed hebben, als kinderen met volwassenen in slechts één kamer samenwonen, in welk vertrek ze genooddaakt zijn alle gesprekken aan te horen, en waarin door één, soms zelfs door meerdere paren geslachtsgemeenschap wordt uitgeoefend. Men bedenke daarbij nog, dat alcoholisme en prostitutie het best gedijen in slechte, donkere woningen' (Feisser, 1921).

De 'overvulling' van woningen was één van de vele kwesties in het beschavingsdebat. Het ging hierbij om het ongewenste samenslapen van adolescente broers en zussen (12 jaar en ouder), dat rond 1910 in de meeste grote gemeenten regelmatig voorkwam. Het was mede dankzij dit soort moreel ongewenste situaties dat nieuwe woonstandaarden werden geformuleerd. Het 'gesloten gezin' werd de norm. In de ideale situatie hoefde een gezin geen voordeur of opgang te delen met andere gezinnen, maar ook geen gemeenschappelijke kelders en zolders – vaak gemeenschappelijke slaapvertrekken van meerdere gezinnen – en geen plaatsen waar gezamenlijk moest worden gewassen en gekookt. Volgens de strengste beleidsambtenaren betekende het ook dat 'verderfelijke' kostgangers moesten worden geweerd. Er gingen verhalen dat in ziekenhuizen in Wenen een derde van de geslachtszieke kinderen door de eigen familieleden of kostgangers waren besmet.

In 1947 was er al veel verbeterd. De woningvoorraad was sinds 1899 met meer dan een miljoen toegenomen. Het aandeel woningen met een of twee vertrekken, in 1899 nog

zo'n 60 procent van de woningvoorraad, was in 1947 nog maar 10 procent. Het aantal vertrekken per woning steeg van 2,75 in 1899 naar 4,78 in 1947. Dat broertjes en zusjes een slaapkamer moesten delen, kwam in 4 procent van alle huishoudens voor.

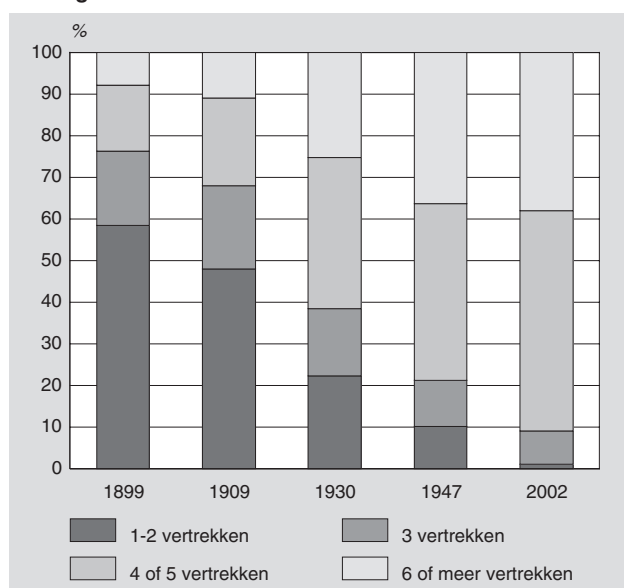
De Woningwet van 1901 had de basis gelegd voor de verbetering van de volksgezondheid en de volkshuisvesting. Het doel van de wet was de bewoning van slechte woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. De wet verplichtte gemeenten een woning- en bouwverordening vast te stellen, waaraan de feitelijke woon-situatie kon worden getoetst. De wet bood de mogelijkheid tot onbewoonbaarverklaring en vergemakkelijkte de procedures voor onteigening. Verbeteringen aan woningen zijn ook tot stand gebracht doordat fors is geïnvesteerd in woningverbetering.

Nog weer vijftig jaar later, in 2002, waren woningen met een of twee vertrekken zo goed als verdwenen (1 procent). Slechts 8 procent van de woningen telde drie vertrekken, ruim 90 procent vier of meer vertrekken.

Bie, R.J. van der, 2007, Licht, lucht en vrijheid. De kwaliteit van de huisvesting (1899–1947). In: Boonstra, O.W.A. et al. (red.), Twee eeuwen Nederland geteld. Onderzoek met de digitale Volks-, Beroeps- en Woningtellingen, 1795–2001, blz. 129–152. DANS/CBS, Den Haag.

Feisser, J., 1921, De groote gezinnen. Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw 2, blz. 22–24.

Woningvoorraad naar aantal vertrekken

Bron: CBS, Volks- en woningtellingen, Woonbehoefte Onderzoek